

Вікторія ДАВИДЕНКО,

orcid.org/0000-0003-3498-5138

кандидат філологічних наук, доцент,

докторантка кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

(Київ, Україна) *phylology@ukr.net*

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКАРСТВА

У статті розглянуто функційний потенціал, нові явища й тенденції в укладанні українських паперових словникарських праць, їх різноманіття й особливості. Лексикографія, починаючи з двомовних глосаріїв, ранніх тлумачних словників і завершуючи сучасними працями, ввібрала в себе найкращі традиції, багатовіковий практичний досвід, досягнення в технології укладання творів. Зазначено, що нині у світі спостерігається підвищення інтересу до теоретичної лексикографії і практичного словникарства завдяки сучасним можливостям, новим запитам користувачів, інтенсивному застосуванню нових технологій, створенню інноваційних методик лексикографування тощо. Підкреслено, що найголовнішою причиною підвищеного попиту суспільства до появи, отже, укладання праць є те, що лексикографія представляє об'єкт дослідження в сукупності його властивостей, враховуючи системні та структурні параметри, пропонуючи різноманітні способи концептуалізації та категоризації, тому словник виявився не тільки унікальним і незамінним довідниковим виданням, найзручнішою формою узагальнення й фіксації знань людства, але й найважливішим інструментом і підґрунтям наукових розвідок. Виділено визначальні риси сучасної української лексикографії, такі як розроблення теоретичних проблем і практичних механізмів словникарства; поєднання лексикографічних форм; відточена стрункість, логічність, простота та вичерпність опису матеріалу; широкі міждисциплінарні зв'язки; освоєння нових інформаційних технологій для надання й загалом покращення подачі необхідної інформації для вигідного представлення її на нових цифрових ресурсах. Наголошено на тому, що картина українського словникарства з урахуванням функційного потенціалу складається з більшості енциклопедичних словників, довідників для загальних і спеціальних цілей, а також лінгвістичних, зокрема перекладних і термінологічних, словників, словників змішаного типу тощо.

Ключові слова: енциклопедичні, лінгвістичні словники, функційний потенціал, поєднання лексикографічних форм.

Viktoriiia DAVYDENKO,

orcid.org/0000-0003-3498-5138

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;

Post-Doctoral Researcher at the Department of Applied Linguistics,

Comparative Linguistics and Translation

National Dragomanov Pedagogic University

(Kyiv, Ukraine) *phylology@ukr.net*

FUNCTIONAL POTENTIAL OF MODERN UKRAINIAN DICTIONARIES

The article deals with the functional potential, new phenomena and trends in the making of Ukrainian printed dictionary works, their diversity and peculiarities. Lexicography with bilingual glossaries, early explanatory dictionaries and modern dictionaries has absorbed the best traditions, centuries of practical experience, achievement in the technology of making works. It is noted that currently in the world there is an increase in interest in theoretical lexicography and practical vocabulary due to modern opportunities, new user requests, intensive function of new technologies, the creation of innovative methods of lexicography etc. It is emphasized that the main reason for the increased demand of society for the emergence and, consequently, the conclusion of works is that Lexicography is the object of study in the aggregate of its properties, taking into accounts systematization and categorization, a unique and irreplaceable reference book and the most convenient form of generalization and fixation of human knowledge, but also the most important tool and basis of scientific research. The relevant features of modern Ukrainian Lexicography are highlighted: development of theoretical problems and practical mechanisms of vocabulary; combination of lexicographic forms; harmony, logic, simplicity and completeness of the description of the material; broad interdisciplinary links; development of new information technologies to provide and generally improve the supply of the necessary information for its acceptable presentation on new digital resources. It is emphasized that the Ukrainian Lexicography space, taking into account the functional potential, consists of the majority of encyclopedic dictionaries, reference books for general and special purposes, as well as linguistic, mostly translation and terminological dictionaries, mixed dictionaries, etc.

Key words: encyclopedic, linguistic dictionaries, functional potential, combination of lexicographic forms.

Постановка проблеми. Лексикографія, починаючи з двомовних глосаріїв, ранніх тлумачних словників і завершуючи сучасними працями, ввібрала в себе найкращі традиції, багатівковий практичний досвід, досягнення в технології укладання творів – і «сьогодні людство накопичило величезну кількість словників, які стали складовою частиною прогресу суспільства» (Зубець, 2011: 6).

Нині у світі спостерігається підвищення інтересу до теоретичної лексикографії та практичного словникарства завдяки сучасним можливостям, новим запитам користувачів, інтенсивному застосуванню нових технологій, створенню інноваційних методик лексикографування тощо. Значний вклад у вивчення й розвиток української лексикографії внесли О. М. Демська (Демська, 2010), В. В. Дубічинський (Дубічинський, 2004), Н. О. Зубець (Зубець, 2011), Є. А. Карпіловська (Карпіловська, 2006), О. В. Кровицька (Кровицька, 2005).

Дослідники погоджуються з думкою про те, що «словникове багатство значною мірою відбиває рівень розвитку мовознавства. Російський учений Ю. Д. Апресян писав, що продукція лексикографа потрібна не тільки для забезпечення практичних потреб носіїв мови і навіть не тільки як частина теоретичного опису мови, але й як основа для всієї будівлі теоретичної лінгвістики (Зубець, 2011: 6).

Аналіз досліджень. Нині спостерігається «чималий розмах словникарства – практики укладання словників – і лексикографії – теоретичної галузі про методи, методики, прийоми словникового опису мови на науковій основі. Цей розмах має ще й культурно-ідеологічну складову частину, оскільки наявність словників і передусім великого академічного тлумачного словника національної мови у культурі народу є свідченням рівня цивілізаційного розвитку цього народу, його мовною історією, його мовним портретом» (Демська, 2010: 3–4). Цей «лексикологічний бум» проявляється, з одного боку, у величезній кількості, а з іншого боку, у різноманітності праць. Він пояснюється багатьма екстралінгвістичними факторами, зокрема стрімким розвитком науки та техніки, поглибленням і розширенням набутих знань, комп'ютеризацією, глобалізацією сучасного світу, динамічною міжнародною співпрацею.

Однак найголовнішою, на наш погляд, причиною підвищеного попиту суспільства до появи, отже, укладання зазначених праць є те, що лексикографія представляє об'єкт дослідження в сукупності його властивостей, враховуючи системні та структурні параметри, пропонуючи різноманітні

способи концептуалізації та категоризації, тому словник виявився не тільки унікальним і незамінним довідниковим виданням і найзручнішою формою узагальнення й фіксації знань людства, але й найважливішим інструментом і підґрунтям наукових розвідок.

Кожний квант інформації словникової статті є результатом великої експериментальної роботи. Будь-який авторитетний словник будується на сукупності джерел, а саме попередніх словників, словникарських картотеках, лінгвістичних експериментах, електронних базах даних (Козирев, 2004: 6) і корпусах.

Словники «виконують як інформативну, так і нормативну функції. Уміщуючи різноманітну інформацію, що відбиває стан науково-технічного й культурного розвитку, отже, рівень знань, якими володіє суспільство в цю епоху, словники відіграють надзвичайно важливу роль у духовній культурі народу. Шляхом фіксації реальних значень слів чи інших одиниць і з'ясування способів їх використання у процесі мовної комунікації вони сприяють унормуванню та уніфікації мовних засобів, піднесенню культури мови» (Зубець, 2011: 6).

До визначальних рис сучасної української лексикографії належать розроблення теоретичних проблем і практичних механізмів словникарства; поєднання лексикографічних форм; відточена стрункість, логічність, простота та вичерпність опису матеріалу; широкі міждисциплінарні зв'язки; освоєння нових інформаційних технологій для надання й загалом покращення подачі необхідної інформації для вигідного представлення її на нових цифрових ресурсах.

Мета статті полягає у висвітленні досягнень лексикографічної науки, інновацій та сучасних особливостей творів на засадах кількісного і якісного вимірів, функційного потенціалу; визначенні актуальних напрямів подальшого розвитку національного словникарства з використанням набутого досвіду, найкращих розробок та на підставі сучасних викликів і запитів користувачів тощо.

Виклад основного матеріалу. Картина українського словникарства з урахуванням функційного потенціалу складається з більшості енциклопедичних словників, довідників для загальних і спеціальних цілей, а також лінгвістичних, зокрема перекладних і термінологічних, словників, словників змішаного типу тощо.

Лексикографи наголошують на тому, що «енциклопедична справа в Україні має давню традицію і чималі здобутки. До найважливіших досягнень належать Українська Загальна енци-

клопедія, Енциклопедія Українознавства, Українська Радянська Енциклопедія» (Енциклопедія Сучасної України, 2001: 6).

Підготовка й видання енциклопедії є складним, багатоаспектним процесом, який проходить кілька взаємопов'язаних етапів. Характерними особливостями енциклопедій є широта охоплення матеріалу, його системність, структурованість, наукова точність і вивіреність фактів (Велика Українська енциклопедія. Словник, 2015: 3).

Енциклопедичними творами нового покоління можна вважати Енциклопедію історії України у 10 томах; Енциклопедію Сучасної України у 20 томах; Франківську енциклопедію у 7 томах; Шевченківську енциклопедію тощо.

Як зазначають дослідники, «національні енциклопедії універсального характеру, які завжди були «мірилом розвиненості відповідного суспільства та його культури, нині набувають особливого значення як форма інтелектуальної адаптації до світового життя і концентроване вираження власного творчого потенціалу» (Велика Українська енциклопедія. Словник, 2015: 6).

«Велика Українська енциклопедія» (ВУЕ) розглядається як універсальна енциклопедія, яка, відповідно до концепції, репрезентуватиме найсучасніші знання у галузі світової соціогуманітаристики, технічній та природничій сферах. Її основною метою є збереження, узагальнення, систематизація й поширення наукових знань про розвиток людської цивілізації та внесок України у світову історію й культуру. Основними засадами створення «Великої Української енциклопедії» є україноцентричність, національна парадигма історичного процесу й упровадження до наукового обігу нового фактажу (Велика Українська енциклопедія. Словник, 2015: 3–6).

Новизна «Енциклопедії Сучасної України» (ЕСУ) полягає в тому, що «орієнтація на інформативність, на вичерпність образу сучасної України зумовила введення до ЕСУ значно ширшого кола явищ та осіб, ніж це практикувалося в «канонічних», «нормативних» енциклопедіях типу «УРЕ». Укладачі прагнуть показати, якою багатою на таланти й плоди людської діяльності є наша країна, <...> щоб читач міг почерпнути з ЕСУ якомога більше знань про Україну» (Енциклопедія Сучасної України, 2001: 6).

Формат енциклопедичних видань виявився настільки вдалим щодо відбору, організації та розкритті інформації, ефективним для роботи користувачів, що він став незамінним під час укладання творів для дітей: від дошкільників (2–3 років) до молодших, середніх і старших школярів.

В українському лексикографічному просторі існує величезна кількість енциклопедій і довідникових видань для дітей, що різняться за тематичною складовою частиною, підходами, але автори дотримуються однакових засад укладання, зокрема наукової достовірності, системності, логічного розгортання та впорядкованості викладу матеріалу.

Взірцем довершеності, скарбницею відображення, збереження й популяризації культурних цінностей, на наше переконання, є твір «Дивовижна Україна: Енциклопедія для дітей», призначений для дітей середнього та старшого шкільного віку. В ній матеріал (інформація) подається за такими темами: «Що означає назва «Україна»?», «Цікаве та незвичайне в Україні», «Україна і світ», «Територія України», «Історичні та етнографічні області України», «Населення України», «Українська мова», «Релігії в Україні», «Державні символи України», «Українська кухня», «Українська національна валюта», «Природа України», «Чумаки та Чумацький шлях», «Гайдамаки», «Українське козацтво», «Гетьмани України» тощо. Необхідно виділити такі розділи: «Цікаві факти про Карпати, Дніпро», «Культура й традиції України», «Традиції та звички українців», «Обереги», «Вишиванки», «Легенди України», «Таємниці українських скарбів», «Сенсаційні археологічні знахідки», «Карта пам'яток України», «Найвідоміші винаходи українців», «Всесвітньовідомі митці України», «Видатні українці, якими ми захоплюємося». Це твір, що розкриває повну, різносторонню й цікаву інформацію про Україну для школярів (а також і для дорослих), зокрема її історію, визначні події, легенди, сучасність. Багато уваги приділяється видатним українцям. Енциклопедію укладено з урахуванням вікових особливостей читачів: вона написана гарною мовою, авторка бездоганно відібрала інформацію саме для цієї аудиторії, логічно розташувала, застосувала найвдаліші способи представлення матеріалу, що подається у доступній формі та уніфікується для полегшення його сприйняття й запам'ятовування.

Зазначена енциклопедія вирізняється також поліграфічним оформленням, а саме використанням великої кількості фотографій, карт, схем; з прагматичною метою для подачі важливої інформації запропоновані різні символи, кольорові рішення, вставки. Наприклад, те, що варто запам'ятати, представлено на білому фоні рушника кольоровим шрифтом. Завдяки перерахованим особливостям воно інформативне, функційне, яскраве, кольорове та наочне.

Одним із факторів, що дає змогу говорити про культуру нації, вважається наявність академічного

тлумачного словника національної літературної мови – фундаменту всіх інших лексикографічних побудов (Козирев, 2004: 6).

«Український тлумачний словник: тезаурус: 250 000 слів та словосполучень» розрахований на широке коло читачів, які вивчають українську мову, цікавляться українською культурою. Словник є твором, що найповніше представляє лексичний склад української мови на початку ХХІ століття, тобто лексику, яка функціонувала протягом ХХ століття, а саме загальноживану, термінологічну (номенклатуру сучасної науки і техніки, включаючи економічні, історичні, філософські, політичні, мистецькі та інші поняття), слова на позначення явищ і реалій виробничого, культурного життя, побуту українського народу. Джерельну базу видання становлять тексти художньої літератури, науково-популярних видань, часописів, технічної літератури, а також записи усного мовлення.

Словник створювався для широкої аудиторії, а саме студентів, фахівців майже всіх спеціальностей, і мав на меті те, щоб зазначені читачі правильно або правильніше розуміли й вживали слова в наукових та літературних текстах.

Одночасно з тлумачними словниками української мови, що кодифікують норми сучасного слововживання, в українській лексикографії сформувалися й продовжують розвиватися окремі самостійні напрями зі своїми предметами та об'єктами дослідження. Це насамперед навчальні словники, призначені для різної аудиторії, зокрема читачів дошкільного та шкільного віку, студентів, дорослих, перекладачів, спеціалістів, іноземців, які вивчають українську мову як іноземну, маючи різний рівень володіння мови.

Разом з навчальними словниками в українській сучасній лексикографії стрімко розвиваються різноманітні типи інших спеціальних словників, насамперед термінологічні словники та довідникові видання різних наук, а саме фундаментальних, теоретичних і прикладних, гуманітарних і природничих, а також нових предметних галузей, що в умовах сучасного розвитку науки і техніки стають дедалі популярнішими. Це, наприклад, такі, як фінанси, бізнес, страхова медицина, логістика, зв'язки з громадськістю.

У репертуарі українського термінологічного словникарства відомими є такі видання: «Національний освітньо-науковий глосарій», у якому узагальнено поняттєво-термінологічний апарат, запропоновано визначення 490 ключових термінів, таких як «інтернет-платформа для обміну науковими публікаціями», «одиниця професій-

ного стандарту», «особистий електронний кабінет вступника», «стандарт освіти»; «Словник-довідник лексики сфери освіти: національно-європейська ідентичність», що систематизує актуальну освітню лексику, враховуючи специфіку її функціонування, розкриває, зокрема, такі поняття, як «європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя», «європейський дослідницький простір», «імідж викладача», «індивідуальна освітня траєкторія», «міжнародна стандартна класифікація професій», «мобільність»; «Педагогіка вищої школи: словник термінів і понять».

В Україні винятково важливу роль відіграють лінгвістичні словники, що описують слово в аспекті культури мовлення.

Іван Дзюба у вступному слові до книги О. Д. Пономарева «Українське слово для всіх і для кожного» зазначив таке: «Культура мови – це проблема, що так чи інакше наявна в усякій національній спільноті і буває предметом публічного обговорення та пильної уваги мовознавців, письменників, узагалі людей, небайдужих до виражальних можливостей слова або до престижу своєї мови <...> сьогодні, в незалежній Українській державі, питання про культуру повсякденного мовлення українців, на жаль, не втратило свого драматизму. Воно не зводиться до клопотів професійного вдосконалення мовців, як у «нормальних» суспільствах, а стосується долі рідної мови взагалі, є частиною ширшого питання про масштаби і якість суспільного функціонування української мови» (Пономарів, 2012: 3).

Останнім часом з'явилось багато праць, об'єктом яких є різноаспектне вивчення й представлення функціонування української мови.

Всі словники Т. Берези наголошують «на розумінні величі й краси української мови, а також покращенні загального рівня володіння нею в побуті й діловому мовленні» (Береза, 2017: 3).

Джерельну базу словника «Гарна мова – одним словом: словник вишуканої української мови» складають твори близько п'ятисот як українських, так і зарубіжних письменників. Автор сподівається, що словник «допоможе говорити рідною мовою природніше та виразніше, уникати кальок та запозичень з інших мов, зрештою, вивищитися над тотальним мовним безкультур'ям, що поклонило наш побут» (Береза, 2015: 3).

Словник «Мова – не калька: словник української мови» «містить самотні українські слова та вислови, поставлені на протигагу звичному (буденному) словниковому запасу сучасних українців. У ньому опрацьовано понад 20 000 найбільш проблемних слів та висловів, украї потрібних для

збагачення мовної культури кожного українця» (Берега та ін., 2016: 4).

Формат словника «Скажи мені українською: українсько-російський словник правдивої мови» «наочно показує відмінності між правдивою українською мовою та штучними запозиченнями з мови російської, тому Словник сприятиме ширшому вжитку питомих українських слів і висловів на противагу калькованим та запозиченим» (Берега, 2017: 3).

Висновки. На завершення відзначимо, що в сучасній українській лексикографії, яка ввібрала

найкращі традиції, багатовіковий досвід, досягнення в методиці укладання творів, спостерігається запит, відповідно, й пропозиції на формування й розвиток нових напрямів для покращення енциклопедичної, довідникової та лінгвістичної продукції нового покоління, удосконалення прийомів і методів відбору, опрацювання та подачі матеріалу,

Розвиток сучасного українського словникарства відбувається завдяки розробленню теоретичних і практичних проблем, механізмів укладання, інноваційних складових частин, залученню нових інформаційних технологій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берега Т. Гарна мова – одним словом: словник вишуканої української мови. Львів : Априорі, 2015. 420 с.
2. Берега Т. Скажи мені українською : українсько-російський словник правдивої мови. Львів : Априорі, 2017. 798 с.
3. Берега Т., Зубрицька І., Зелений Ю. Мова – не калька : словник української мови. Львів: Априорі, 2016. 664 с.
4. Киридон А. М. та ін. Велика українська енциклопедія. Словник / ред. О. А. Якубець. Київ : Енциклопедичне видавництво, 2015. 1406 с.
5. Демська О. М. Вступ до лексикографії. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 266 с.
6. Дубічинський В. В. Українська лексикографія: історія, сучасність та комп'ютерні технології : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2004. 203 с.
7. Енциклопедія історії України : у 10 т. / гол. ред. В.А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2013–2018.
8. Енциклопедія Сучасної України : у 20 т. Київ : Поліграфкнига, 2001–2018.
9. Зубець Н. О. Українська лексикографія другої половини ХХ – поч. ХХІ століття : навчальний посібник. Запоріжжя, 2011. 124 с.
10. Карпенко Ю. М. Дивовижна Україна: Енциклопедія для дітей середнього та старшого шкільного віку. Київ : Глорія, 2018. 223 с.
11. Карпіловська Е. А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток», 2006. 188 с.
12. Козырев В. А., Черняк В. Д. Русская лексикография : учебное пособие. Москва : Дрофа, 2004. 285 с.
13. Кровицька О. В. Українська лексикографія: теорія і практика. Львів : Ліга-Прес, 2005. 175 с.
14. Топузов О. М. та ін. Національний освітньо-науковий глосарій / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Конвіпринт, 2018. 271 с.
15. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. Київ : Либідь, 2012. 360 с.
16. Пономарьова Г. Ф., Толмачова І. М. Педагогіка вищої школи: словник термінів і понять. Харків : ТОВ «ДИСА ПЛЮС», 2018. 107 с.
17. Серебрянська І. М. Словник-довідник лексики сфери освіти: національно-європейська ідентичність : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2018. 340 с.
18. Український глумачний словник: тезаурус: 250 000 слів та словосполучень / за ред. В. Ф. Бусела. Ірпінь ; Київ : Перун, 2016. 1692 с.
19. Франківська енциклопедія : у 7 т. / гол. ред. М. В. Жулинський. Львів : Світ, 2016.
20. Шевченківська енциклопедія : в 6 т. / гол. ред. М. В. Жулинський. Київ : Імекс Лтд, 2012. Т. 1. 895 с.

REFERENCES

1. Bereza T. Harna mova – odnym slovom: slovnyk vyshukanoyi ukrayinskoyi movy [Good language – in a word : a dictionary of the exquisite Ukrainian language]. Lviv: Apriori, 2015. 420 s. [In Ukrainian].
2. Bereza T. Skazhy meni ukrayinskoyu : ukrayinsko-rosiyskyu slovnik pravdyvoyi movy [Tell me in Ukrainian : Ukrainian-Russian dictionary of true language]. Lviv: Apriori, 2017. 798 s. [In Ukrainian].
3. Bereza T., Zubrytska I., Zelenyy Yu. Mova – ne kalka : slovnyk ukrayinskoyi movy [Language is not a tracing paper : dictionary of the Ukrainian language]. Lviv: Apriori, 2016. 664 s. [In Ukrainian].
4. Velyka ukrayinska entsyklopediya. Slovnyk [The great Ukrainian Encyclopedia.Dictionary] / Kyrydon A. M. ta in. ; za red. O. A. Yakubets. Kyviv: Entsykloped. Vyd-vo. 2015. 1406 s. [In Ukrainian].
5. Demska O. M. Vstup do leksykohrafiyi [Introduction to Lexicography]. Kyviv: Vyd. Dim “Kyievo-Mohylyanska akademiya”, 2010. 266 s. [In Ukrainian].
6. Dubichynskyy V. V. Ukrainska leksykohrafiya: istoriya, suchasnist ta kompyuterni tekhnolohiyi: navchalnyy posibnyk [Ukrainian Lexicography: history, modernity and computer technology: a textbook]. Kharkiv: NTU: “KHPI”, 2004. 203 s. [In Ukrainian].
7. Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: u 10 t. [Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 volumes] / hol. red. V. A. Smoliy. Kyviv: Naukova dumka, 2013–2018 [In Ukrainian].

8. Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrayiny: u 20 t. [Encyclopedia of Modern Ukraine: in 20 volumes]. Kyiv: Polihrafknyha, 2001–2018 [In Ukrainian].
9. Zubets N. O. Ukrayinska leksykohrafiya druhoyi polovyny XX – poch. XXI stolittya [Ukrainian lexicography of the second half of the XX – beginning of the XXI century]: navch. posib. Zaporizhzhya, 2011. 124 s. [In Ukrainian].
10. Karpenko Yu. M. Dyvovyzhna Ukraina : Entsykiopediya dlya ditey : dlya ditey sered. ta st. shk. Viku [Amazing Ukraine: Encyclopedia for children : for children at school age]. Kyiv: Hloriya, 2018. 223 s. [In Ukrainian].
11. Karpilovska E. A. Vstup do prykladnoyi linhvistyky: komp'yuterna linhvistyka [Introduction to Applied Linguistics: Computational Linguistics]. Donetsk: TOV “Yuho-Vostok”. 2006. 188 s. [In Ukrainian].
12. Kozyrev V. A., Chernak V. D. Russkaya leksykohrafiya: ucheb. posobye [Russian Lexicography: a textbook]. Moskva: Drofa, 2004. 285 s. [In Russian].
13. Krovvytska O. V. Ukrayinska leksykohrafiya: teoriya i praktyka [Ukrainian lexicography: theory and practice]. Lviv : Liha-Press, 2005. 175 s. [In Ukrainian].
14. Natsionanyy osvitho-naukovyy hlosariy [National educational and scientific glossary] / Topuzov O. M. ta in.; za red. V. H. Kreminya. Kyiv: Konviprint, 2018. 271 s. [In Ukrainian].
15. Ponomariv O. D. Ukrayinske slovo dlya vsikh I dlya kozhnoho [Ukrainian word for all and everyone]. Kyiv: Lybid, 2012. 360 s. [In Ukrainian].
16. Ponomarova H. F., Tolmachova I. M. Pedahohika vyshoyi shkoly: slovnyk terminiv i ponyat [Pedagogy of higher school: a dictionary of terms and concepts]. Kharkiv: TOV “DISA OLUS”, 2018. 108 s. [In Ukrainian].
17. Serebryanska I. M. Slovnyk-dovidnyk leksyky sfery osvity: natsionalno-yevropeyska identychnist: navch. posib. [Dictionary-reference book of vocabulary in the field of education: national-European identity: a textbook]. Sumy: Sum. derzh. un-t, 2018. 340 s. [In Ukrainian].
18. Ukrayinskyy tlmachnyy slovnyk : tezaurus : 250 000 sliv ta slovospoluchen [Ukrainian explanatory dictionary : thesaurus : 250 000 words and phrases] / za red. V. F. Busela. Irpin; Kyiv: Perun. 1692 s. [In Ukrainian].
19. Frankivska entsyklopediya: u 7 t. [Encyclopedia of Life and Work of I. Franko: in 7 volumes] / hol. red. M. V. Zhulinskyy. Lviv, 2016. [In Ukrainian].
20. Shevchenkivska entsyklopediya: u 6 t. [Encyclopedia of Life and Work of T. Shevshchenko: in 6 volumes] / hol. red. M. V. Zhulinskyy. Kyiv: Imeks Ltd. V. 1. 2012. 895 s. [In Ukrainian].